

Waarom schrijf ik dit? Ik kan haar mijn spijt niet meer betuigen, ze is niet meer, de tijd verstreken en mijn berouw dun als de resterende haren op mijn hoofd. Ik ben een zondaar en heb mijn straf gehad. Maar ook een geslagen hond heeft recht op zijn verhaal, al klinkt zijn gejank nog zo vals. Daarom schrijf ik dit aan jou. Jij kent me niet en hebt geen oordeel. Dus laat ik beginnen, er valt veel te vertellen en er rest mij weinig tijd.

I

Florence

Mijn naam is Anno Jonkers en ik ben, geloof ik, drieënnegentig jaar oud. Nu zou je denken: wat een vreemde naam, maar in de eeuw waarin ik geboren ben was Anno een heel gewone jongensnaam.

Op dit moment zit ik met een plaid om mijn benen in de voorjaarszon terwijl ik in gedachten zachtjes tegen je praat. Als je dit leest zie je niet dat mijn hand trilt, hoeveel moeite ik heb om hem op te tillen. Volgens de dokter is het osteoporose maar volgens mij is het vermoeidheid. Het liefst rust mijn hand in mijn schoot of plukt hij doelloos aan het tafelkleed terwijl ik ronddwaal in mijn herinneringen. Zelfs nu moet ik hem met mijn linkerhand stukje bij beetje opschuiven om verder te kunnen. Maar dat is het mooie van schrijven: niemand die hoort hoe mijn stem kraakt, die weet hoelang de pauzes duren tussen de zinnen die ik schrijf; soms gaat er een uur voorbij, soms een dag, soms een heel leven.

Twee weken geleden ben ik opgenomen in dit tehuis. Niet omdat ik ziek ben, maar omdat ik onderweg naar de supermarkt vergat om door te lopen. De boodschappen wist ik nog: een halfje melk, wat pruimen en een fles mineraalwater, maar halverwege een zebra weigerden mijn voeten dienst, waardoor ik een opstootje veroorzaakte.

Gelukkig stopte er op dat moment een dame in een oud

Fiatje. Ze draaide het passagiersraampje naar beneden en keek me bezorgd aan.

Come sta, padre?

Toen ik niet antwoordde sprong ze uit haar autootje om mij te helpen, het getoeter op straat negerend.

Hier kunt u niet blijven staan, waar moet u zijn, dan breng ik u wel even.

Ik stond als verstijfd en toen ook de naam van mijn hotel me niet te binnen wilde schieten, werd er voor het eerst in mijn leven voor mij besloten.

Met een ruk trok de dame het scheef hangende portier open, waarna ze mij met zachte hand naar binnen loodste en mijn gordel vastklikte. Ik herinner me nog de droge klik van het metaal.

Die eerst maar even vastdoen, dat kunnen we niet hebben, dat u straks op straat ligt.

Josefien heette ze en ze was alleraardigst. Toen ze vroeg of ik uit het verzorgingshuis kwam vergat ik nee te zeggen en heeft ze me hierheen gebracht. Een kleine TIA, constateerde de arts. Niks ernstigs maar reden genoeg om te blijven. Ik vind het best. Dit is het eindpunt van mijn reis.

Een oude man in een rolstoel is wat ik geworden ben. Mijn benen zijn het lopen moe en ik plas wat traag, maar voor de rest werkt alles min of meer naar behoren. Ooit was ik een knappe verschijning, maar dat is lang geleden. Mijn haar kam ik al honderd jaar naar achteren en mijn pakken draag ik tot ze opnieuw in de mode zijn.

Als je zo oud bent als ik doen dingen er niet meer toe: man, vrouw, mooi, lelijk, aardig, stom – boven de vijftig word je een getal: de ene dag vijftig, de andere dag negentig.

Vind ik het erg, vraag je, is het erg om ouder te worden?

In sommige opzichten wel: de ongemakken en pijntjes

vormen inmiddels het houvast van mijn dagen, maar niets meer willen of begeren brengt ook rust. Ik doe er niet meer toe; ik ben een oud, statig schilderij dat in een hoekje boven de trap hangt, de blik nors naar binnen gericht op gedane zaken, het soort portret waar je als kind angstig langs sluipt op weg naar kattenkwaad.

Overigens heeft mijn bloed niets nobels. Door mijn aderen stroomt Hollands slootwater. Het Stolperkanaal, waarin we als kinderen 's zomers verfrissing zochten, springen vanaf de brug terwijl de dorpelingen hoofdschuddend voorbijfietsen.

Schagen, Skagen, zoals de bewoners zelf zeggen, mijn geboortedorp telde drie huizen en een kerk. Het centrum was een enkele straat met een bakkerij en een kruidenierswinkel waar je het hoognodige kon kopen, als je geld had. Maar dat had je meestal niet, ook niet voor het hoognodige: in het Schagen van voor de oorlog bestond slechts armoede, kerkdiensten en de lome regelmaat der seizoenen. En één keer per jaar kermis om de oogst te vieren.

Ik hou van Schagen, van de boeren met hun harde koppen, hun 'morge' klinkt lauw als de koffie die ze drinken, ik hou van de gure winters, de berijpte velden, en de eindeloze polders. Het is er zo vlak dat je tot aan de horizon kunt kijken, maar dat doe je niet in Schagen: de wind drukt de koppen diep in de kragen. Hoe heerlijk moet dat zijn: simpele gedachten, slechts nodig om je spieren aan te sturen.

Toch zal mijn kruin er niet rusten: ik ben een onwortelde boom, een blad dat zweeft in de wind, om soms ergens aan vast te plakken en dan weer op te waaien. Mijn leven kende weinig beschutting.

Terwijl ik dit schrijf zegt iemand mijn naam: Signor Jonkers?

Het is Maria, een van de zusters die soms bij me komt zit-

ten als ze tijd heeft. Niet dat ze iets begrijpt van wat ik zeg: herinneringen laten zich niet vertalen: mama mag ik een ijsje? Maria kijkt me vragend aan: mama?

Ha fame, signor Jonkers? Het is etenstijd.

Ik lach in de hoop dat ze weggaat, want ze gaan pas weg als je gelachen hebt, de zusters. In de stilte die valt trek ik mijn zwijgen om mij heen als een dicht geweven plaid. Maria glimlacht, ze heeft geduld met oude mensen.

Il Mulino heet het tehuis. Maar zelfs dat is te veel informatie voor de bewoners, het merendeel is hier dement.

Nee, maak je geen zorgen. De zusters mogen denken dat ik niet helemaal bij de les ben; zolang ik het meespeel laten ze me met rust. Ouderdom komt met gebreken, zoals scrabbelen en, als de leiding het op de heupen krijgt, zang en dans. Ik hou me van de gekke, alleen met mijn gedachten, niemand die me onderbreekt, niemand die me iets vraagt.

Het geluid van een auto verstoort de stilte als het minibusje van de bakker met klagende remmen tot stilstand komt in het grind. Geen van de oudjes die het opmerkt, ze leven in een wereld ver hiervandaan, waar de geluiden van alledag niet doordringen. Maar voor mij is de broodbezorging de enige afleiding die ik hier heb op een dag.

Ik trek aan mijn sigaar. Was ik dat vergeten te vertellen? Ik rook nog steeds; mijn slechte gewoontes houden mij al heel lang in leven.

Als de mannen klaar zijn met hun werk flirten ze wat met de zusters en stappen weer in. Hun jeugdige gelach steekt schril af tegen het gemurmel van de oudjes op het terras. Ik kijk hoe het voertuigje verdampt tot een klein stofpluimpje dat uiteenwaait tegen de einder. Het leven is hier elders.

Ik moet haast maken met mijn verhaal. Ik sluit mijn ogen

en zie molens en rietkragen. In de verte nadert een klein jongetje op de fiets, het is bijna een eeuw geleden en hij weet nog van niets.

Lang voordat ik haar ontmoette, leidde ik een eenvoudig leven. Als jongste uit een gezin met vier kinderen zag ik mijn toekomst uitgetekend in het eelt op mijn vaders handen. Hij werkte als timmerman bij de Alkmaarse Houtwerken en verdiende daarmee net genoeg om het hoofd boven water te houden. Tot de dag dat zijn steiger instortte en hij zijn been verbrijzelde. Sindsdien liep hij mank, verloor hij zijn werk en werd armoede ons deel.

We woonden met zijn zessen in een klein huisje dat vanbinnen nog tekenen vertoonde van betere tijden, maar al snel verschraalde het maal dat op tafel kwam. Vader stopte met roken, omdat hij er geen trek meer in had, maar de waarheid was dat de bodem van de tabaksdoos bereikt was.

Anno!

Ik kijk verstoord op van mijn boek als mijn broertje onze kamer binnen komt gerend. Hij hijgt nog na van de trap en zijn ogen glimmen van opwinding.

Ik probeer te werken.

Dat weet ik, maar vader heeft de bedeling weggestuurd, kijk! Hij rent naar het raam en gebaart me om te komen. Mijn nieuwsgierigheid wint het van mijn ergernis en ik sta op om te kijken.

Buiten staat een man gebogen over de natte straatstenen. In één hand houdt hij een leren buidel terwijl hij met de andere hand muntjes probeert op te rapen; zijn grote vingers lijken ongeschikt voor het nederige werk. Aan de overkant staat een buurvrouw te kijken in de deuropening van haar huis. Verbeeld ik het me of lacht ze?

Wat is er gebeurd? vraag ik.

Vader heeft het geld achter hem aan gegooid.

Waarom, we hebben het nodig.

Hij was boos omdat die vent de hele tijd met zijn buidel liep te rammelen. Hij zei, als iedereen moet horen dat jij goed loopt te doen dan hoeft ik jou centen niet.

En toen?

Toen heeft ie het geld op straat gegooid en de deur dicht-gesmeten. Uit de ogen van mijn broer straalt onverholen trots.

Da's dom, nu hebben we niks. Ga kijken of ie niet wat laat liggen. Maar zorg dat vader het niet ziet.

Geschrokken kijkt mijn broer me aan, de trots heeft plaatsgemaakt voor angst.

Doe jij het maar, straks komt ie erachter.

Ik moet leren.

Jij moet altijd leren, pruilt hij, en ik mag het vuile werk opknappen.

Dat klopt, zeg ik, dus ga nou maar. Straks ligt er niks meer.

Als een geslagen hond verlaat hij de kamer om even later stiekem het huis uit te glippen. Als hij een muntje vindt houdt hij het triomfantelijk omhoog, wetend dat ik naar hem sta te kijken achter het raam. Da's brood voor een dag, denk ik, en ik zet me weer aan het werk.

Plenum ventrum non placeat studendum, hoor ik mijn leraar grappen. Een volle maag studeert niet graag. Een lege ook niet kan ik hem verzekeren. Ik zoek het Latijnse woord voor leeg, inanis, en hoor hem rammelen.

Die avond wordt het voorval met geen woord besproken. Vader komt de kleine kamer binnen en zet zich zuchtend aan het hoofd van de tafel, mijn broers mompelen een binnensmonds... Heer Zegen Deze Spijze... en beginnen geluidloos aan hun aardappelen.

Als iemand mij op die dag verteld had dat ik zou eindigen als een bemiddeld man in Italië dan had ik hem hard uitgelachen: Rome kende ik alleen van de schoolkaart en rijkdom was eens per maand vlees op tafel, even schaars als ooit de liefkozingen van mijn moeder. Ik leek niet voorbestemd tot rijkdom noch tot liefde, anders dan de liefde tot de Heer, een liefde zonder lust of wederkerigheid.

Nog tien kilometer, ik fiets door de polder en dreig te laat te komen voor mijn les. Ik draag geen jas omdat mijn oudste broer die vandaag heeft. De kou doet mij huiveren en ik voel hoe het water in mijn trui lekt. Het waait en het regent, net als gisteren en de dag ervoor. Ik kijk naar het watergordijn dat langs de horizon trekt en repeteer mijn Latijnse les: *voco, vocas, vocat, vocamus, vocatis, vocant*. Bij iedere verbuiging passeer ik een boom.

Achter de regen ligt Alkmaar, het einde van de wereld. Ik veeg het water uit mijn ogen en zet nog eens aan terwijl mijn fiets kraakt alsof ie niet meer wil. Op het land keert een boer de modder om tot nieuwe modder; met kracht stoot hij zijn schep in de grond, al vloekend een plak grijze klei tot kleine stukken slaand. In het zweet uws aanschijns zal ik mijn brood verdienen, prevelt vader aan tafel; niks voor mij, ik hou niet van zweet. Een hond rent de weg op en probeert in mijn trapper te bijten. De boer fluit hem terug. Nog zes kilometer te gaan, eerst rechtdoor naar het gemaal, dan tegen de wind in langs de trekvaart en daarna catechismus, saai maar wel droog.

Het seminarie is een oud statig pand. Als ik mijn fiets tegen de gevel gooi heb ik het gevoel dat de Heer zelf naar me staat te kijken achter het raam; als een strenge bovenmeester, de armen gekruist voor de borst. Ik sprint de trap op.

Weer te laat, jongeman, klinkt het boven mij.

Ik weet het, Heer: mea culpa.

God schudt meewarig het hoofd, hij kent zijn zondaars.

Binnen ruikt het naar natte jassen en jongenszweet. In de hal filtert het glas in lood het buitenlicht tot kleurige straaltjes.

Anno Jonkers.

Hijgend steek ik mijn hand op en voeg me in de rij met seminaristen als een paar vrome smoeltjes mijn kant op kijken.

Ja, Anno is weer te laat, tutttut.

De meeste jongetjes hier zijn katholieke carrièremakers. Hun vaders verdienen geld door boeren uit te knijpen en hun aardappels twee dorpen verderop voor de dubbele prijs te verkopen. Aan hun zonen de schone taak om hun zonden wit te wassen. De notaris verdient de kost met gewichtig kijken en af en toe een oogje dichtknijpen. In ruil voor zijn God gegeven geluk mag zijn zoon naar het seminarie. Zo gaat dat in de rijke roomse traditie.

Rijkeluiszoontjes zijn het; en ze weten het, ik ben de timmermanszoon wiens opleiding betaald wordt door de kerk; ze ruiken de armoede maar durven me niet aan te pakken omdat ik slimmer ben. Het zoontje van de burgemeester steekt stiekem zijn tong naar me uit. In de klas kan hij niet tegen me op, maar hier in de hal onder het toezien oog van de glas-in-loodheiligen ziet hij zijn kans schoon.

Jonkers!

Onwillekeurig steek ik mijn hand weer op.

Over vijf minuten in mijn kamer.

Maar vader, ik was op tijd.

Naast mij wordt gegniffeld.

Over vijf minuten in mijn kamer.

De rij maakt rechtsomkeert richting klaslokaal en ik blijf alleen achter in de immense hal. Buiten striemt de regen te-

gen de ramen. Een plasje vormt zich onder mijn schoenen, ik zie hoe de voeg tussen twee tegels zich langzaam vult met het water dat uit mijn broekspijp lekt. Vanuit de kapel klinkt vroom gezang.

Ik zit in mijn natte kleren te wachten op mijn wekelijkse uitbrander. Ansemius legt zijn handen op het bureau alsof hij zich klaarmaakt voor een lange preek. Ik kijk hoe hij de vingers spreidt op het notenhouten blad. Het witte doorzichtige vel spant als een afwashandschoen om zijn botten, de aderen vol met het bloed van Christus. Hij heeft het pezige dat veel geestelijken hebben, de taaiheid van een levenslang verzet tegen de aardse wereld en haar vleselijke lusten. Hij kijkt mij fronsend aan.

Hoe kom je zo nat?

Het regent buiten, vader.

Waarom heb je geen jas aan?

Ik wist niet dat het ging regenen, lieg ik.

Ansemius knikt en kijkt naar zijn nagels ten teken dat hij ter zake gaat komen.

Anno, hoe vaak hebben we dit gesprek niet gehad?

Hij laat een pauze vallen.

Ik begrijp niet waarom je je leven niet betert.

Ik denk na over alle keren dat ik hier zat terwijl ik luisterde naar zijn hoge stem. In de wandelgangen noemen we hem Tante Annie. Hij weet het maar het lijkt hem niet te deren. Met een zucht slaat hij zijn benen over elkaar. Een homo, denk ik nu, maar als twaalfjarig jongetje uit Schagen wist ik dat soort dingen niet.

Waarom ben je zo hardleers?

Het is een retorische vraag en ik zwijg in afwachting van het vervolg.

Weet jij het wel zeker?

Wat, vader?

Dit, Anno, het seminarie, zegt hij terwijl hij de klank van zijn stem matigt; God roept ons, maar soms vraag ik me af...

Ik weet wat hij gaat zeggen.

Soms vraag ik me af of jij wel luistert, of jij hier wel op je plaats bent; een priester is geen timmerman of bakker.

Ik wil geen bakker worden: ik hou niet van vroeg opstaan.

Hij lacht en zijn handen lijken zich te ontspannen.

Als priester moet je ook vroeg opstaan, anders kom je te laat voor de mis, begrijp je dat?

Ik begrijp het.

Ik heb je vader al een tijd niet gezien.

Hij verandert van onderwerp om er later ongetwijfeld op terug te komen.

Hoe gaat het met hem?

Hij loopt nog steeds mank.

Dat doet me verdriet, Anno, hij verdient een beter lot. Is de bedeling nog langs geweest? Ik heb ze gevraagd om jullie te bezoeken.

Vader heeft ze de deur gewezen.

Dat snap ik niet. Waarom?

Hij wil geen medelijden.

Je vader is een trotse man en nu?

Nu moet mijn broertje van school: hij gaat in de leer als fietsenmaker.

Dat is heel onfortuinlijk.

Hij kiest zijn woorden met zorg, dus ik vraag me af of hij hiermee op onze armoede doelt.

Je realiseert je dat je vader jouw broer opoffert om jouw opleiding te bekostigen?

Dan gaat hij verzitten en begint aan het vaste onderdeel van zijn preek: dat ik de trots ben van mijn familie. Dat de

Heer mij een talent heeft gegeven. Dat het een gave is maar ook een verplichting. Ik ken de woorden en vraag me af waarom ze me zo weinig zeggen; ik ben bevoorrecht en on dankbaar. Ik zou graag een roeping horen maar het blijft angstwekkend stil in de kamer.

Anno, daar komt de priemende blik, je familie getroost zich alles om jou te laten studeren.

Dan richt hij zijn blik op de verte alsof hij iets ziet wat ik niet kan doorgronden.

Je bent een goede leerling, maar het lijkt je niet te interesseren. Je haalt de hoogste cijfers maar je bent iedere morgen te laat, soms denk ik dat je het erom doet.

Ik ben meestal op tijd.

Meestal is te weinig, Anno, het betekent dat je het niet serieus neemt.

Hij haalt ver adem, een ader zwelt dreigend onder de blanke huid van zijn hals.

Ik heb hier vele rijkeluisjongetjes gehad van wie het overgrote deel talentloos, maar één ding hadden ze begrepen: dat je minimaal moet doen of je geroepen bent.

Omdat ze er anders thuis niet meer in komen, fluister ik.

Een kleine zucht verradt zijn ervaring met onwillige zielen.

Kun je dat voor me doen?

Wat, vader?

Je ogen dichtdoen tijdens het bidden, niet stiekem in het boek lezen dat je onder tafel verborgen houdt, je mond bewegen tijdens het avondgebed.

Hij veegt een denkbeeldig stofje van het vloeiblad en buigt zich licht voorover om zijn woorden ernst mee te geven.

Meedoen, al is het niet van harte.

Hoe vaak hebben we dit gesprek niet gehad, denk ik. Hij heeft gelijk. Ik ben on dankbaar. Ik ben geboren in een ver-

keerd leven. Mijn vader is timmerman en ik studeer Latijn, mijn broertje kan niet lezen en ik kan nog geen band plakken. Ooit ga ik weg om nooit meer terug te keren.

Ik kijk uit het raam, op de binnenplaats voetbalt een groepje seminaristen met een zelfgemaakte papieren bal. Ik luister naar Ansemius terwijl zijn stem langzaam overgaat in de opgewonden kreten van de jongens in hun spel. Ik zit in het eerste jaar van het kleinseminarie en voel me niet geroepen, niet om te bidden, niet om mijn ogen te sluiten: kennis is macht en macht is het tegenovergestelde van armoede.